

SÖZLÜK

A

âdet	: Toplum içerisindeki davranışlarımızın herkes tarafından bilinen ve kabul edilmiş olan tarzları.
ahiret	: Öbür dünya. Dinî inanışa göre, insanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Allah'a hesap vereceği yer.
Alp Er Tunga	: Saka (İskit) Türklerinin hükümdarı. Bazı tarih kaynaklarına konu olmuş İran-Turan savaşlarında adı geçmektedir. Ölümü üzerine söylenen sagusu ünlüdür (Alp Er Tunga Sagusu).
âlim	: Bilgin.
alamet	: Belirti, sembol.
antlaşma	: İki devletin aralarında kararlaştırılan yola uygun olarak davranmayı kabul etmeleri.
aşiret	: Oymak.
azat etmek	: Serbest bırakmak, kölelikten kurtarmak.

B

Batınîler	: Abbasî Halifeliği'ne karşı olan, aşın Şîî dinî-siyasi akıma mensup olanlar. Batın kelimesi gizli, iç demektir. Şîîlik mezhebinin bir kolu olan Batınîler, bütün Kuran ayetlerinin gizli manası olduğunu savunuyorlardı. Bundan dolayı kendilerine Batınîler denmişti.
bertaraf etmek	: Ortadan kaldırmak.
biat	: Bir kimsenin egemenliğini tanıma. Kabul ve tasdik muamelesi.
botanik	: Bitki bilimi.
boy	: Özellikle göçebe insanlarda, aynı soydan sayılan ve bir başa bağlı insan topluluğu.
Budizm	: Buda tarafından kurulan ve Uzak Doğu ülkelerinde yayılan din.

C

cemaat	: Bir dinden olanlar topluluğu. Namaz kılmak üzere toplanan halk.
Cengiz Yasası	: Cengiz Han'ın imparatorlukta toplu düzenini koruyabilmek amacıyla çıkardığı oldukça sert hükümler taşıyan kanunu.
cenup	: Güney.
cihat	: İslamda din uğrunda savaş.
cizye	: Müslüman olmayan tebaadan alınan vergi.

D

delta	: Akarsuların taşıyarak deniz ve göl kıyılarına biriktirdikleri alüvyonlardan oluşan, kabaca üçgene benzeyen düzlükler.
destan	: Kahramanlık hikâyelerini, milletlerin, tanrıların, yiğitlerin savaşlarını ve başkalarından geçenleri anlatan eser.
dinar	: Altın liranın dörtte biri değerinde olan altın para.
dirhem	: Gümüş para.

divan	: Büyük meclis.
divan-ı arz defterî	: Divan-ı arz, Harzemşahlarda ordunun genel idaresine, askerî şahısların iktalanna, gelirlerine, maaşlarına ve birliklerinin teçhizatının kayıt ve kontrolüne bakmakla görevli divanın adıdır. Bu divanın tuttuğu defter de divan-ı arz defteridir.

E

edep	: Sözde ve davranışta beğenilen yol.
edebî	: Edebiyatla ilgili, edebiyat sanatı ürünü olan, yazın ile ilgili.
eyer takımı	: Binek hayvanlarının sırtına oturtulmak üzere konulan oturmalık.
efsane	: Anonim halk ağzında söylene gelen, olağanüstü konulan işleyen hikâye.
ekonomi	: Bir toplum veya ülkedeki üretim, dağıtım ve tüketim ilişkilerinin tümüne birden ekonomi denir.
etnik	: Dil, töre ve soy bakımından birbirine bağlı insan topluluğu.
eyalet	: İlden büyük yönetim birimi.
eyvan	: Kemerli yüksek bina, büyük sofa.

F

fazilet	: İyi huy, erdem.
felsefe	: Madde ve yaşamayı ve bunların belirtilerini inceleyen zihin çalışması ve bu çalışmanın verimi.
ferman	: Emir, buyruk. Hükümdar tarafından verilen yazılı emir.
fetva	: Müftünün dinle ilgili konularda verdiği karar, hüküm.
fıkıh	: Kuran ve hadisleri esas alarak Müslümanlarca geliştirilen İslam hukuku.
filozof	: Yeni bir felsefe çığn açan bilgin, feylesof.
fiil	: Eylem, iş.
fresk	: Duvarlara alçı üzerine yapılan boyalı resim.

G

garnizon	: Askerî birlikler.
gayri muslim	: İslam olmayan.
gaza	: İslamda din uğruna savaş.
gelenek	: Eski zamanlardan beri yerleşmiş, kuşaktan kuşağa geçerek gelen ve toplulukta ortak özel bir ruh ve dolayısı ile sağlam bir bağ meydana getiren her türlü âdet.

H

Hakaniye lehçesi	: Bu edebî dil, Orta Asya Türkçesinin İslâm kültür ve medeniyetine ait yen kelimelerle birleşerek bir şekil sistemini de benimseyerek, büründüğü kisvenin Karahanlılar Devleti topraklarında ilerlemiş olan şeklidir.
hanedan	: Soy, hükümdarın ailesi.
haraç	: Müslüman olmayanlardan alınan vergi.
helak	: Mahvolma, ölme.
hendese	: Geometri.

hilat	: Eskiden hükümdar veya vezir tarafından takdir edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan.
Hindu	: Hintli.
hukuk	: Adalet, kanun ve adaletin tamamı, adalet kurallarının tümü. Bir toplumda insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar.
hukukî	: Hukukla ilgili.
Hurremîler	: Batınîlerin diğer adlarından biri.
hutbe okutmak	: Hükümdarı hükümdar yapan manevî unsur. Bir hükümdarın yönetimi altındaki ülkelerin camilerinde, cuma namazı sırasında adınm, unvanlarının ve lâkaplarının söylenmesi.
hümanist	: İnsanlık sevgisini, insan ululuğunu en yüce amaç ve olgunluk sayan.

I- İ

ırk	: İnsan cinsinin değişmeyen belirli özellikleri olan çeşitlerinden her biri.
Irak-ı Acem	: Dicle'nin doğu tarafı Irak-ı Acem, batı tarafı ise Irak-ı Arap olarak isimlendirilmiştir.
idrak	: Anlayış, akıl erdirmeye.
ideal	: Ülkü.
ihtiva	: İçine alma, içinde bulundurma.
ihtişam	: Göz alıcı ve gösterişli olma hali, muhteşem.
ikbâl	: Baht açıklığı, istek, arzu.
iman	: Din inancı, kutsal inanç.
imaret	: Yoksullara yiyecek dağıtılmak üzere kurulmuş hayır evi.
imha	: Yok etmek.
imtiyaz	: Başkalarına tanınmayan Özel, kişisel hak.
intikal	: Bir yerden başka bir yere geçme; göçme. Babadan kalma miras.

İpek Yolu	: Çin'den başlayarak bütün Orta Asya'yı baştan başa geçerek Avrupa'ya ulaşan tarihî ticaret yolu. Başta ipek olmak üzere baharat ve çeşitli gıda maddelerinin sevkiyatının yapıldığı yol.
isnat	: Bir şeyi, birisi için yaptı deme. İftira etme.
istihbarat	: Alınan, duyulan haberler; haber alma.
iskân	: Yerleştirme.
istikrar	: Yerleşme, karar bulma, iyice belli olma, durulma.
ittifak	: Uyuşma, bağlaşma.
itaat	: Söz dinleme, boyun eğme.
itibar	: Saygı gösterme, önem verme. Söz veya imzanın değeri. Şeref, haysiyet.
ithaf	: Adına sunma.

J

jeolog	: Yer bilimi uzmanı.

K

kabile	: boy, aynı kökten aynı ülkede yaşayan, bir başkasının yönetimi altında bulunan aileler topluluğu.

kâfir	: Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan.
kâm	: Türklerin Gök Tann inanışında (dininde) din adamlarına verilen ad.
kaside	: Onbeş beyitten aşağı olmayan, bütün beyitlerin ikinci mısraları en başta bulunan mısra ile kafiyeli olan ve daha çok büyükleri övmek için yazılan nazım.
kavim	: Budun, boylar, kabileler topluluğu.
kavis	: Yay.
kelam	: İslam felsefesi, İslam ilahiyatı.
kışlak	: Göçebelerin kışı geçirdikleri yer.
kitabî	: Kitapla ilgili, kitapta yazılı, dört kutsal kitaptan birine bağlı kalan.
kısmî	: Bir kısım, bir kısmına mahsus, bir bölüm, bir parça.
konar-göçer hayat	: Oğuzların büyük kısmı yerleşik hayatı benimsememişlerdi. Hareketli bir hayat yaşıyorlardı. Göçebe halinde yaşayan bu topluluklar yazın yaylalara, kışın ovalara yerleşirlerdi. Göçebe halinde yaşamalarına rağmen çok kuvvetli dil, gelenek, sanat ve hayat tarzına, yani kültüre sahiptiler. Bu yüzden tarihçilerin çoğu Oğuzlar için konar-göçer tabirini benimsemişlerdir.
koşum takımı	: Arabaya koşulan hayvanın kayış takımı.
kurultay	: Yılın belli zamanlarında toplanan, devletin ana meselelerinin görüşüldüğü meclis.
kültür	: Bir milletin tarihi boyunca meydana getirdiği maddi ve manevi değerlerin hepsi.
külliyeye	: Cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastahane gibi çeşitli yapıların tümü.
kümbet	: Kubbe, üstü yuvarlak şekilde olan bina. Kubbeli mezarlara kümbet de denilmektedir.
L	
lehçe	: Bir dilin tarihî, bölgesel ve siyasi sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan kolu, diyalekt. Lehçeler, aynı birer dil değildir (Azerî lehçesi, Özbek lehçesi gibi).
lonca	: Sanat sahiplerinin aralarında kurdukları teşkilat, birlik.
M	
mabet	: Tapınak, ibadethane.
maket	: Taslak durumundaki ufak örnek.
mantık	: Gerçeği ararken yapılan zihin işlemlerinden hangilerinin doğru ve hangilerinin yanlış yola çıktığını gösteren bilim.
Manihaizm (Manî)	: İyilik ve barış üzerine kurulmuş ahlak dini.
Maveraünnehir	: Aral Gölüne dökülen Seyhun ve Ceyhun ırmakları arasında kalan geniş ve verimli topraklar.
medeniyet	: Uygarlık. Kültürün ilerlemiş ve birbirine benzer toplulukları içine alarak evrenselleşmiş, dünya ölçüsünde olan biçimi.

melik	: Padişah, han, hakan, hükümdar. Orta Asya'daki yabgu unvanı İslamiyetten sonra, melik unvanına dönüşmüştür. Yabgu=melik=kral demektir. Yabgu iç işlerinde serbest dışişlerinde büyük hükümdara bağlı hükümdardır.
melike	: Kadın hükümdar.
mekanizma	: Bir şeyin makine kısmı.
memlûk	: Birinin malı olan. Kul, köle.
menkıbe	: Tanınmış veya tarihe geçmiş kimselere ait hikâyeler.
menşe	: Bir şeyin çıktığı yer, kök.
menşur	: Halifenin onayını belirten ferman.
mertebe	: Derece, basamak, rütbe, paye.
mescit	: Namaz kılınacak yer, küçük cami.
mesken	: Konut, ikâmetgâh.
mesnevi	: Her beyti başlı başına kafiyeli ve başından sonuna kadar aynı vezinde olan manzume.
meşru	: Kanunun doğru bulduğu.
meşveret	: Danışma.
meşruhiyyet	: Meşru olma, kanuna uygun bulunma.
metbu	: Kendine itaat edilen sultanın oturduğu büyük devlet.
meteoroloji	: Fiziğin atmosfer olaylarını inceleyen kolu.
mevki	: Yer.
mezhep	: Gidilen, tutulan yol. Bir dinin şubelerinden her biri.
Mezopotamya	: Toros dağlarından, Basra KÖrfezi'ne kadar uzanan Dicle ve Fırat ırmakları arasındaki topraklar.
mihrap	: Cami ve mescitlerde yönelinen taraftaki duvarda bulunan, imamlık edene ayrılmış olan oyuk.
mineral	: Doğal olarak topraktan alınan madde.
minyatür	: Eski yazma kitaplarda görülen, ince bir sanatla işlenmiş olan küçük, renkli resimler.
mirî	: Devlete ait.
misyoner	: Hristiyanlığı yaymaya çalışan kimse.
miraç	: Göğe çıkma. Hz. Muhammed'in Allah'ın huzuruna çıkması (kandil gecesi).
motif	: Birçoğu yanyana gelerek bir bezeme işini meydana getiren unsurlardan herbiri.
mübadele	: Değiş - tokuş.
müftü	: Fetva veren, vilâyet ve kazalarda din işlerine bakan kimse.
müstebit	: Zorbaca yöneten, kimseye hak tanımayan.
müsadere	: El koyma.
mürid	: Bir şeyhe bağlı olan.
müttefik	: Birleşik.
mütenasip	: Orantılı, oranlı, uyar, uygun.

N

nakdî	: Paraca, para bakımından olan.
nazariye	: Teori.
nazım	: Mısralardan meydana gelen ve her mısradaki kelimelerin ahenk meydana getirecek biçimde uygunluğuna dayanan yazışekli.
nesil	: Soy, kuşak.
nesir	: Manzum olmayan.

nevbet	: Resmî yerlerde belirli zamanlarda çalınan davul, bando, mızıkça.
nezd	: Yan, kat. Göre, nazarında fikrince.
nihâî	: İşi sona erdiren işi bitiren.
niyaz	: Yalvarma, yakarma, dua. İhtiyaç, muhtaçlık.
nüfuz	: Söz geçirme.
nüşa	: Yazılı bir şeyden çıkarılan suret. Birbirinin tıpkısı olan yazılı şeylerin herbiri.

O- Ö

Orta Doğu	: Asya'nın güneybatısından Mısır dahil olmak üzere Afrika'nın kuzey doğusuna uzanan topraklar.
organizasyon	: Düzen, tertip, kuruluş.
otağ	: Büyük ve süslü çadır.
otorite	: Yeterliğine herkesi inandırarak bir kimsenin kendine sağladığı itaat ve güven, yönetme yeteneği.
ozan	: Halk şairi.
Ön Asya	: Orta Doğu için kullanılan eski tabir.
Örf	: Âdet.
örfi	: Âdetle ilgili.
öşür	: Onda bir alınan vergi.
özerk	: Özerklikle yönetilen, muhtar.

P

paye	: Rütbe, derece.
putperestlik	: Putlara tapma hâli.

R

rasathane	: Astronomi veya meteoroloji gözlemlerine uygun şekilde donatılmış müessesese.
reaya	: Bir hükümdar idaresi altında bulunan ve vergi veren halk.
rivayet	: Söylenti, bir haber, söz veya hadisenin hikâyesi.
Rönesans	: Avrupa'da XV. ve XVI. yüzyıllarda edebiyat, güzel sanatlar ve bilim alanındaki yeni gelişmelerin hepsine verilen ad.
rubâî	: Şekilli vezinle yazılan dört mısralık şiir.
ruhban	: Evlenmeyen papazlar.

S - Ş

saltanat naibi	: Sultandan sonra gelen en yetkili kişi.
sanat	: Bir duygunun, tasarımın ya da güzelliğin kişiyi etkileyen anlatımı. Zanaat.
sanayi	: Ham maddelerin veya yan işlenmiş maddelerin işlenerek tüketim maddelerine dönüştürülmesi için kullanılan araçların tümü. Endüstri.
sofi-sufi	: Tasavvuf felsefesine bağlı olan kimse, tasavvuf ehli.
sosyoloji	: Toplum bilim.
Sünni	: Sünnet ehlinde olan kimse.
şimal	: Kuzey.
şeri	: Şeriatla ilgili.
şirket	: Ortaklık.

şeriat	: Doğru yol, Allah'ın emri. Ayet, hadis esaslarına dayanan İslâm yasası.
şuur	: Anlama, anlayış, hissetme, duyma.
şümül	: İçine alma, kaplama. Ait olma, manaları arasında bir manası daha olma.

T

tabir	: Deyim.
tabi	: Boyun eğen, bağlı kalan, birinin emri altında bulunan.
tarikât	: Gidilen yol. Mezhep de tutulan yol
tasvir	: Resmini yapma. Resim, figür, portre. Yazı ile tarif etme.
tebaa	: Uyruk.
teçhizat	: Donatım.
tefsir	: Kuran'ı anlama ve yorumlama ilmi.
tekke	: Başında şeyh ve ona bağlı dervişlerin bulunduğu İslam tarikatlarına ait yapı.
tekel	: Bir malın tek elden satılması.
teşkilat	: Örgüt; bir devletin, bir idarenin, bir işletmenin düzenlenmiş şekli.
tevcih	: Rütbe, mevki verme. Devlet memurlarının tayinlerine dâir kararlar.
tezhîp	: El yazması kitaplarla, yazı levhalarının genellikle altın tozu ile doldurulan çiçek ve nakışlarla süslenmesi sanatı.
tımar	: 1. Osmanlılardaki toprak sistemine verilen ad. 2. Osmanlılarda yıllık geliri yirmi bin akçeye kadar olan dirliklere verilen ad.
töre	: Eski Türk sosyal hayatını düzenleyen bütün hukikî kaideler.
Turan	: Eski İranlılar tarafından Türk diyarına verilen ad.
Türk üçgenleri	: Kubbe inşaatında Selçukluların ortaya koydukları önemli yeniliklerden biridir. Ana duvarlardan kubbeye geçiş üçgen sahalar ile sağlandığından mimarî tarihinde bu tarza Türk üçgenleri denilmiştir. Osmanlılarda türlü şekiller olarak gelişmiştir.

U-Ü

ulema	: Bilginler.
Unesco (Unesko)	: Birleşmiş Milletler eğitim, bilim ve kültür teşkilatı.
Ümmet	: Bir peygambere inanıp, bağlanan topluluk.
unvan	: Askerî ve sivil devlet görevlilerine verilen derece seviye ifade eden adlandırma.
üs	: Herhangi bir saldırıya esas olmak üzere önceden donatılmış olan yer.

V

vakıf	: Bir malı veya mülkü alınıp satılmaktan kurtararak, gelirlerini bir hayır kurumuna bağışlama.
veraset	: Varislik, mirasçılık. Mirasta hak sahibi olma.
vesile	: Neden diye alınan ya da neden yaratan olay.
vicdan	: Kişinin kendi niyetlerini eylemlerini ahlâk bakımından iyi yada kötü bulması, aynı zamanda doğruyu ve iyiyi yapma yükümünü de tanınması.

Y

yabgu : Eski Türklerde kağandan sonra gelen en üst düzeydeki yönetici. Türklerde ikinci derecedeki hükümdarların unvanı. Büyük kağana bağımlıdır. Genelde Batı Türk illerini yönetmişlerdir. Yabgunun Avrupa'daki karşılığı kraldır.

Z

zanaatkar : Öğrenimle birlikte tecrübe ve ustalık gerektiren işi yapan.
zat : Kendi, asıl, öz. Saygıya değer kimse. Sahip, mâlik.
zic : Yıldızların yerlerini ve dolaşmalarını göstermek için hazırlanmış cetvel. Takvim.
zift : Katrandan çıkarılan, kolay kınlan, az sıcaktan eriyen, siyah parlak renkte madde, Gemi kalafatında kullanılır.

KRONOLOJİ

571	Hız. Muhammed'in doğumu
610	Hız. Muhammed'e Hira mağarasında ilk vahyin gelişi
622	Hız. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi (Hicret Olayı)
624	Bedir Savaşı
625	Uhud Savaşı
627	Hendek Savaşı
630	Mekke'nin Müslümanlar tarafından fethi
632	Hız. Muhammed'in vefatı
	Hız. Ebu Bekir'in halife olması
634	Hız. Ebu Bekir'in vefatı
	Hız. Ömer'in halife olması
636	Kadisiye Savaşı
642	Nihavent Savaşı
644	Hız. Ömer'in şehit edilmesi
	Hız. Osman'ın halife olması
656	Hız. Osman'ın şehit edilmesi
	Hız. Ali'nin halife olması
661	Hız. Ali'nin şehit edilmesi
	Emevi Devleti'nin kuruluşu
674	Müslüman Arap ordularının Maveraünnehir'e girmesi
742	II. Göktürk Devleti'nin yıkılışı
745	Uygur Devleti'nin kuruluşu
750	Emevi Devleti'nin yıkılışı
	Abbasi Devleti'nin kuruluşu
751	Talas Savaşı
766	Karluk Hâkimiyeti'nin kurulması
840	Uygur Devleti'nin yıkılışı
868	Tolunoğulları Devleti'nin kuruluşu
884	Tolunoğlu Ahmet'in ölümü
896	Humaraveyh'in ölümü
905	Tolunoğulları Devleti'nin yıkılışı
909	Fatımî Devleti'nin kuruluşu
935	İhşidoğulları Devleti'nin kuruluşu
946	İhşid Muhammed'in ölümü
963	Gazne Devleti'nin kuruluşu
969	İhşidoğulları Devleti'nin yıkılışı
977	Gaznelilerin başına Sebük Tekin (Tigin)'in geçmesi
997	Sebük Tekin'in ölümü
998	Gazneli Sultan Mahmut'un Gazne tahtına çıkışı
999	Samanoğulları Devleti'nin yıkılışı
1007	Selçuk Bey'in Cend şehrinde ölmesi
1015	Çağrı Bey'in Batı seferi (Doğu Anadolu keşif seferi)
1030	Sultan Mahmut'un ölmesi
	Sultan Mesut'un Gazne tahtına çıkışı
1032	Arslan Yagbu'nun tutuklu olduğu Kalincar Kalesi'nde ölmesi
	Yusuf Kadir Han'ın ölümü
	Karahanlılar Devleti'nin ikiye ayrılması
1035	Selçukluların Gazne ordusunu Nesa yakınlarında ağır bir yenilgiye uğratması Selçukluların Horasan'a girmesi

- 1038 Selçukluların Gazne ordusunu Serahs yakınlarında ağır bir yenilgiye uğratması
Selçukluların Nişabur'u ele geçirmeleri, Tuğrul Bey'in burada adına hutbe okutması
- 1040 Dandanakan Savaşı
Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşu
Tuğrul Bey'in sultan olması
- 1041 Gazne hükümdarı Sultan Mesut'un öldürülmesi
Sultan Mevdut'un Gazne tahtına çıkışı
Kirman Selçuklu Devleti'nin kuruluşu
- 1042 Karahanlıların Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılması
- 1048 Pasinler Savaşı
- 1049 Sultan Mesut'un ölümü
- 1054 Karahanlılar döneminde Semerkant'ta vakıf yoluyla bir medresenin kurulması
Tuğrul Bey'in Anadolu Seferi
- 1055 Tuğrul Bey'in Bağdat'a girmesi.
- 1058 Tuğrul Bey'in Abbasi halifesi Kaim bi-Emrillah tarafından "Doğu'nun ve Batı'nın Büyük Sultanı" ilan edilmesi
Abbasi halifesi Kaim bi-Emrillah'ın İslam dünyasının siyasi egemenliğini Tuğrul Bey'e bırakması
- 1061 Çağrı Bey'in ölümü
- 1063 Tuğrul Bey'in ölümü
- 1064 Alp Arslan'ın rakiplerini yenerek Selçuklu tahtına çıkması ve vezir olarak Nizamülmülk'ü tayin etmesi.
Alp Arslan'ın Anadolu Seferi
Ani Kalesi'nin fethi
- 1066 Bağdat'ta vezir Nizamülmülk tarafından "Nizamiye Medresesi" nin kurulması
- 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi
- 1072 Sultan Alp Arslan'ın ölümü
Melikşah'ın Selçuklu tahtına çıkışı
- 1073 Kirman Selçuklu Meliki Kavurd'un öldürülmesi
- 1075 Süleyman Şah'ın İznik'i ele geçirerek kendisine merkez edinmesi
- 1077 Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın, Süleyman Şah'a menşur göndererek onun Anadolu hükümdarı olduğunu kabul etmesi
Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti'nin resmen kuruluşu
- 1079 Suriye Selçuklu Devleti'nin kuruluşu
- 1086 Süleyman Şah'ın vefatı
- 1087 Abbasi halifesinin Bağdat'ta Sultan Melikşah'a "Doğu'nun ve Batı'nın Hükümdarı" işareti olarak iki kılıç vermesi
- 1089 Sultan Melikşah'ın Doğu'ya düzenlediği bir seferde Batı ve Doğu Karahanlı devletlerini hâkimiyeti altına alması
- 1090 Hasan Sabbah'ın Alamut Kalesi'ni alması
- 1092 Sultan Melikşah'ın ölümü
Vezir Nizamülmülk'ün Batınilerce öldürülmesi
Büyük Selçuklu Devleti'nde Fetret Devri'nin başlaması
- 1093 Berkyaruk'un kardeşi Mahmut'la giriştiği taht mücadelesini kazanarak Rey şehrinde Selçuklu tahtına çıkması
- 1095 Selçuklu Devleti'ndeki saltanat mücadelesini Berkyaruk'un kazanması
- 1096 I. Haçlı Seferi'nin başlaması
- 1097 Harzemşahlar Devleti'nin kuruluşu

1099	Haçlıların Fatımîlerin elindeki Kudüs'ü ele geçirerek burada Kudüs Krallığı'nı kurmaları
1104	Selçuklu sultanı Berkyaruk'un ölümü
1105	Selçuklu tahtına Mehmet Tapar'ın geçmesi
1118	Sultan Mehmet Tapar'ın ölümü Sancar'ın taht mücadelesini kazanması Irak Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu
1128	Harzem valisi Kudbeddin Muhammed'in ölümü Atsız'ın Harzem (Harezm) valisi olması
1141	Katvan Savaşı
1153	Oğuz İsyanı Sultan Sancar (Sencer)'in Oğuzların eline esir düşmesi
1155	Cengiz Han'ın doğumu
1156	Atsız'ın ölümü İl Arslan'ın Harzem tahtına çıkışı
1157	Sultan Sancar'ın ölümü Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılışı
1166	Yesevîlik tarikatının kurucusu olan Ahmet Yesevî'nin ölümü
1171	Selâhaddin Eyyubî'nin Fatimî Devleti'ni ortadan kaldırması
1172	İl Arslan'ın ölümü Alâeddin Tekiş'in Harzemşahlar Devleti'nin başına geçmesi
1174	Eyyubî Devleti'nin kurulması
1187	Selâhaddin Eyyubî'nin, Kudüs kralını Hittin Savaşı'nda yenilgiye uğratması Gurluların Gazne Devleti'ne son vermesi
1193	Selâhaddin Eyyubî'nin ölümü
1194	Irak Selçuklu Devleti'nin yıkılışı
1200	Alâeddin Tekiş'in ölümü Alâeddin Muhammed'in Harzemşahlar Devleti'nin tahtına çıkışı
1206	Temuçin'in "Cengiz" unvanını alması ve kağan ilan edilmesi
1209	Turfan (Doğu Türkistan) Uygurlarının Cengiz Han'a bağlanması
1211	Doğu Karahanlı Devleti'nin yıkılışı
1212	Batı Karahanlı Devleti'nin yıkılışı
1218	Otrar Faciası
1220	Cengiz Han'ın Harzemşahlar üzerine sefere çıkması Alâeddin Muhammed'in ölümü Celâleddin Mengübirdi'nin Harzemşahlar tahtına çıkışı
1227	Cengiz Han'ın ölümü Altın Orda Devleti'nin kuruluşu Çağatay Hanlığı'nın kuruluşu
1230	Yassı Çimen Savaşı
1231	Celâleddin Harzemşah'ın (Mengübirdi) ölümü Harzemşahlar Devleti'nin yıkılışı
1237	Altın Orda hükümdarı Batu Han'ın, İtil Bulgar Devleti'ne son vermesi
1243	Kösedağ Savaşı
1250	Eyyubî Devleti'nin yıkılışı Memlûk Devleti'nin kurulması
1256	İlhanlı hükümdarı Hülagü'nün Batınıliğin beyni olarak kabul edilen Alamut Kalesi'ni alması İlhanlı Devleti'nin kuruluşu
1258	İlhanlı hükümdarı Hülagü'nün Halife Mustasım'ı öldürerek Abbasi Devleti'ne son vermesi
1260	Ayn Calûd Savaşı Baybars'ın Memlûk tahtına çıkışı

1261	Sultan Baybars'ın, Abbasoğullarından Mustansır'ı Mısır'da halife ilan etmesi
1277	Sultan Baybars'ın, Elbistan Savaşı'nda Moğolları yenilgiye uğratması Sultan Baybars'ın ölümü
1279	Kalavun'un Memlûk tahtına çıkışı
1280	Kubilay Hanlığı'nın kuruluşu
1290	Memlûk sultanı Kalavun'un ölümü
1308	Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılışı
1335	Ebu Said Bahadır Han'ın ölümü
1336	İlhanlı Devleti'nin yıkılışı Timur'un doğumu
1368	Kubilay Hanlığı'nın yıkılışı
1369	Çağatay Hanlığı'nın yıkılışı Timur'un emir ilan edilmesi ve Timur Devleti'nin kuruluşu
1382	Berkuk'un Türk Memlûk Devleti'ne son vermesi Mısır'da Çerkez Memlûkleri döneminin başlaması
1391	Timur'un Altın Orda Seferi
1393	Timur tarafından Muzafferoğulları Devleti'nin yıkılışı
1395	Timur'un Altın Orda Seferi
1398	Timur'un Hindistan Seferi
1402	Ankara Savaşı
1405	Timur'un ölümü Şahruh'un taht mücadelesini kazanarak Timur Devleti'nin tahtına çıkışı
1447	Şahruh'un ölümü Uluğ Bey'in Timur Devleti'nin tahtına çıkışı
1453	Osmanlı hükümdarı II. Mehmet'in İstanbul'u fethi Bizans İmparatorluğu'nun yıkılışı
1483	Babür'ün doğumu
1485	Memlûk – Osmanlı savaşlarının başlaması
1494	Babür'ün Fergana valisi olması
1502	Altın Orda Devleti'nin yıkılışı
1507	Timur Devleti'nin yıkılışı
1514	Çaldıran Savaşı
1515	Dulkadiroğlu Beyliği'nin yıkılışı
1516	Mercidabık Savaşı
1517	Ridaniye Savaşı Memlûk Devleti'nin yıkılışı
1526	Panipat Savaşı Babür Devleti'nin kuruluşu
1530	Babür'ün ölümü Hümayun'un Babür tahtına çıkışı
1556	Hümayun'un ölümü Ekber'in Babür tahtına çıkışı
1605	Sultan Ekber'in oğlu Selim'in "Cihangir" unvanı ile Babür tahtına çıkışı
1628	Cihangir'in oğlu Hürrem'in "Şah Cihan" unvanıyla Babür tahtına çıkışı
1658	Şah Cihan'ın ölümü I. Alemgir'in taht mücadelesini kazanarak Babür tahtına çıkışı
1707	I. Alemgir'in ölümü
1766	İngilizlerin Babür hükümdarı Şah Alem ile Allahabat Antlaşması'nı imzalaması
1857	Babür Devleti'nde Sipahi İsyanı'nın çıkması
1858	Babür Devleti'nin yıkılışı.